

Succes trekt aan. Kamerleden en bestuurders van de Partij van de Arbeid spiegelde zich, in een eerste reactie op de voor hun partij zo teleurstellende Statenverkiezingen, vooral aan de voortgaande opmars van GroenLinks. 'Er is een grote behoefte aan progressievere politiek', zo werd opgemerkt. De PvdA moet haar beleid 'naar links' bijstellen.

Nu roept de verkiezingsuitslag (weinig beter dan het dramatische resultaat bij de Statenverkiezingen van 1995) inderdaad vragen op over koers en profiel van de Nederlandse sociaal-democratie. Maar voor de discussie daarover is de electorale neergang van D66, ter rechterzijde van de PvdA, minstens zo relevant als het succes van GroenLinks.

Wat verklaart de vergaande terugval van D66? Verwijzingen naar het succes van 'paars', een leiderswisseling en een wispelturige electorale achterban bevredigen maar ten dele. Ze gaan voorbij aan de twee inhoudelijke thema's waarmee de partij een eigen plaats in de Nederlandse politiek veroverde: enerzijds een grote gevoeligheid voor de problemen van democratie en openbaar bestuur; anderzijds een sterk engagement met het milieu en andere 'immateriële' onderwerpen.

Welnu, op beide terreinen zijn de Democraten in de problemen gekomen. Op het gebied van de staatsrechtelijke hervormingen wordt het referendum (waarschijnlijk ternauwernood) binnengehaald, en dan nog in zo'n afgezwakte vorm dat de benaming 'kroonjuweel' bijna zielig aandoet. Belangrijker is dat 'paars' z'n beloften inzake een open bestuursstijl niet nakwam en dat D66 even hard als vvd en PvdA meedeed aan mistige besluitvorming, het toedekken van bestuursschandalen, het afblaffen van de Rekenkamer, e.d.

Op milieugebied was het niet veel beter. D66 maakte, net als haar coalitiepartners, een terugtrekkende beweging en vlijde zich op economisch gebied dicht tegen de vvd aan. Ze nam, ook naar eigen zeggen, steeds meer de gedaante aan van een gewone sociaal-liberale partij - en verloor daardoor veel van haar aantrekkingskracht.

Als gevolg hiervan is er ter linkerzijde in Nederland eigenlijk nog maar één 'post-materialistische' partij over: het betrekkelijk radicale GroenLinks. Want de PvdA, die in 1994 nog veel milieu in haar programma deed en een ontspannen arbeidsbestel aanpreef, heeft een steeds traditioneler aanzien gekregen. Werk, inkomen, sociale voorzieningen ('sterk en sociaal'): het zijn belangrijke thema's, die de PvdA vorig jaar weer verkiezingswinst hebben bezorgd. Maar ze zijn te 'smal' om kiezers met meer immateriële voorkeuren te binden.

Daar komt bij dat de PvdA een bestuurderspartij aan het worden is, met weinig gevoel voor de zwakke plekken van het openbaar bestuur en de problemen van de democratie. GroenLinks weet als oppositiepartij bestuurlijk en politiek falen (Srebrenica, Bijlmerramp, uitbreiding Schiphol) wel aan de kaak te stellen, maar loopt evenmin voorop in het denken over de toekomst van de democratie.

Met andere woorden: de neergang van D66 slaat een gat in het progressieve spectrum, dat, mocht die neergang doorzetten, mede door de PvdA opgevuld moet worden. Daar zal ze programmatisch gezien de handen vol aan hebben. 'Naar links' is in die omstandigheden een veel te simpel devies; leedvermaak over wat D66 overkomt al helemaal uit den boze.

De erfenis van D66

PAUL KALMA

*Directeur
Wiardi Beckman Stichting;
redacteur S&D*